Б. Федишин

ІНВЕСТИЦІЇ: ПРОБЛЕМИ ТА ЇХ ВИРІШЕННЯ НА ОСНОВІ ДОСВІДУ ТЕРНОПІЛЬСЬКОЇ ОБЛАСТІ

У статті розглядаються правові, організаційні та економічні проблеми залучення інвестицій у незавершене будівництво, житлово-комунальне господарство. Сформовано пропозиції щодо завдання управлінських структур по розширенню інвестиційних джерел.

Ні для кого не секрет, що лише постійне і стабільне оновлення основних виробничих фондів, технологічних процесів, методів управління - шлях до стабільного, результативного господарювання.

Теперішні економічні негаразди постійно тримають наших виробників у напівлежачому стані, перебувають у площині застарілих управлінських рішень, недосконалих технологічних процесів, великої енерго- та матеріаломісткості продукції.

Якщо додати до нього ще й недосконалі державні дії, які через податкову, кредитну та інфляційну політику обібрали оборотні засоби виробника, - стає абсолютно зрозумілим, що без кардинальних, нетрадиційних рішень економічне зростання само по собі не відбувається.

Виходячи з цієї ситуації, призупинити розвал економіки можна шляхом кардинальних змін існуючих і застарілих у даний час норм і правил в економічних відносинах між суб'єктами і об'єктами народногосподарського комплексу. У загальному процесі стабілізації розглядається кілька напрямків, кожен з яких, окремо взятий, вирішити проблему не в змозі. Однак в комплексі, при чіткій взаємодії управлінських рішень та виконавчих дій вони і є тим рушієм, який поступово виведе економіку нашої держави з хаосу. Найголовнішим з них є маркетинговий пошук вільної ніші ринку, а тоді повна реструктуризація існуючого виробництва, орієнтація його на потреби споживачів, заміна або корекція існуючих технологічних процесів, спрямована на запровадження сучасних конкурентноспроможних, енерго- та матеріалоекономних технологій. Вирішення цих завдань залежить як від орієнтирів і політичних рішень

держави, так і від організаційних та управлінських структур на місцях, їх кадрового потенціалу.

В умовах переходу до ринкових відносин завдання держави - вести вмілу цілеспрямовану економічну політику, яка б базувалася на пріоритетах. На загальнодержавному рівні визначені пріоритети, які коротко можна сформулювати так: "Енергетика", "Агропродкомплекс" та "Нові матеріали, речовини, технології" [1]. Пріоритети частково реалізуються у наукових розробках на рівні Міннауки, Національної Академії Наук, окремих галузевих міністерств.

Під них розробляються цільові комплексні програми. Такий шлях доведено економічною теорією, світовою практикою. Кожна програма, яку розробляють у конкретному програмно-цільовому напрямку, передбачає кінцеву мету, шляхи і способи її досягнення. Так, з метою всебічного врахування потреб області, розвитку економічного потенціалу, створення нової високоефективної економіки в умовах її багатоукладності та поступу до ринкових відносин розробляється "Програма структурної перебудови економіки області" [3].

Концепція структурної перебудови передбачає розвиток пріоритетних напрямків, які базуються на місцевих ресурсах, у тому числі сільськогосподарського комплексу, його переробної частини, сільгосптехніки, радіоелектронної та електротехнічної промисловості. У ній передбачено також оптимальні співвідношення між галузями народногосподарського комплексу та пропорційний розвиток районів.

Програма в умовах трансформації економіки просто необхідна. Адже перехід від існуючої економічної системи до ринкової неможливий без виважених, науково обгрунтованих комплексних заходів та механізмів їх реалізації.

Другим важливим фактором збільшення та здешевлення виробництва, зокрема в нашій області, є ефективне використання власної сировинної бази, інтеграція економіки сусідніх областей. Для розвитку цього напрямку завершено програму соціально-економічного розвитку "Поділля", куди увійшли Тернопільська, Хмельницька та Вінницька області [2]. Визначено спільні інтереси розвитку народногосподарського комплексу. Після розгляду та затвердження Кабінетом Міністрів України програма набуває статусу державної, тобто держава буде на 18-20% централізовано фінансувати передбачені заходи.

Тягарем на шляху до стабілізації економіки області постає також проблема незавершеного будівництва, яка перейшла до нас ще з радянських часів і від вирішення якої залежить стабілізація як економічних, так і соціальних процесів.

Сьогодні в області є понад 2 тисячі незавершених об'єктів будівництва [4]. З них більше 1,2 тисячі об'єктів невиробничої сфери і понад 800 - виробничих підприємств, цехів та дільниць.

Серед цих об'єктів - 262 житлових будинки, 74 загальноосвітні школи, 32 дитячих дошкільних заклади, 14 лікарень, 3 поліклініки, 32 ФАПи та ряд інших об'єктів соціально-культурного та комунально-побутового призначення.

Серед об'єктів виробничого призначення - розширення цехів комбайнового заводу, "Оріону", "Сатурну", новий домобудівний комбінат потужністю 100 тис.кв.метрів житла в рік, меблева фабрика, розширення заводу "Мікрон" у Бережанах, цегельні заводи, об'єкти АПК тощо.

У це будівництво вже вкладено понад 1 млрд. гривень, а для завершення необхідно ще більше двох млрд. гривень. Таких коштів в області сьогодні не має і в найближчий час їх не буде. Приватний інвестор, в тому числі і закордонний, ці об'єкти соцкультпобуту завершувати не буде. Тому важливо серйозно підійти до їх долі. Адже не секрет, що серед двох тисяч об'єктів набереться добра тисяча, а то й більше, без яких взагалі можна обійтися, або які у тому варіанті, що будувалися, не потрібні.

Візьмемо для прикладу хоча б Кременецьку чи Зборівську райлікарні. Запроектовані в період гігантоманії, вони виявилися економічними монстрами, які на своє утримання заберуть левову частину райбюджету. А лікувальний ефект від їх функціонування буде мізерним, оскільки такі гіганти ні в Кременці, ні у Зборові не

потрібні, будуть пустувати. Подібне і з школами, дитсадками, клубами.

Серйозними є питання консервації, збереження та добудови тих об'єктів, які залишаться в категорії необхідних.

Якщо сьогодні на будівництво в області витрачають 80-90 млн. гривень, з них із бюджету на соцкультпобут всього 10-12 млн. гривень, то лише на завершення пріоритетних треба щороку не менше 200-300 млн. гривень. І це тоді, як на плечі місцевих бюджетів перекладено усі інвестиційні проблеми, які в свій час створили колгоспи, радгоспи, промислові підприємства та інші господарські структури.

Не менш важливою проблемою є стан житлово-комунального господарства. Більшість зовнішніх та внутрішніх будинкових інженерних мереж водо-, тепло- і газопостачання у Тернополі та райцентрах такий, що лише дивом можна пояснити їх функціонування. Рано чи пізно потрібно буде проводити капітальний ремонт та заміну більшості з них. А це чималі кошти. А якщо бюджет сьогодні не спроможний виділити мізерних сум на проведення профілактичних робіт, вони виконуються лише під час аварій, то де взяти їх через 3 - 5 років, коли аварійні процеси стануть обвальними?

Першочерговим завданням усіх управлінських структур повинно стати питання пошуку інвестицій. Пошуку на всіх рівнях - від обласного до сільського. А розв'язання всіх цих завдань повністю залежить від того, чи здатна область освоїти необхідні для стабілізації інвестиції, чи ні.

Починаючи з 1992 року, обсяги будівельно-монтажних робіт щороку зменшуються більше як на половину. Зараз в області здійснюють одну десяту частину тих обсягів, що були на початку 90-х років.

Зупинені або працюють на десяту частину своєї потужності залізобетонні заводи будіндустрії у Тернополі, Ланівцях, Микулинцях, інших населених пунктах. На грані зупинки - найпотужніші будівельні організації: "Тернопільбуд ЛТД", "Облагробуд", ремонтно-будівельні організації. Там з ладу повиходили технологічне обладнання, транспортні механізми, розкомплектовано електро- та енергообладнання. Швидко відновити свою діяльність у повному обсязі не спроможна жодна з будівельних організацій.

Не у кращому стані і діяльність проектних організацій. Найбільший в області проектний інститут. "Діпроцивільпромбуд" (нині "корпорація "Тернокорс") через відсутність коштів практично не функціонує, більшість його висококваліфікованих працівників розрахувалися. Апалогічно працюють і сільські проектувальники через зубожіння основних їх замовників - колективних селянських спілок, інших сільгоспідприємств.

Сьогодні головним напрямком діяльності всіх управлінських структур є стабілізація інвестиційних процесів, мобілізація внітрішніх і зовнішніх фінансових джерел для виконання двоєдиного завдання - збереження і завершення того, що вже почали, та переорієнтація виробництва на нові сучасні технології. Перший шлях - це мобілізаія внутрішніх ресурсів, пошук коштів населення, тіньових структур, вивезених і захованих на закордонних рахунках, тощо. Звичайно, силовими методами зробити нічого не вдасться, однак, створення довіри до власних структур, вміле маніпулювання через фондовий ринок та ринок цінних паперів переконує у кінцевому результаті грошовитих людей, що краще і надійніше вкладати гроші у виробництво, а не тримати їх вдома чи за кордоном.

Другим, не менш ефективним джерелом фінансових ресурсів, є зовнішні інвестиції через патенти, винаходи, високі технології, через обладнання, нові матеріали, машин, техніку, довготермінові кредити.

Найбільш поширеною і у наших умовах найбільш ефективною з форм співробітництва є спільні підприємства. Світова практика свідчить, що країни, в які залучаються прямі іноземні інвестиції, мають ряд переваг порівняно з іншими формами економічного партнерства. Необхідно наголосити, що спільні підприємства є тим одним організаційним об'єктом господарювання, що може стати каталізатором структурних зрушень, так необхідних нашій економіці Створення спільних

підприємств може відіграти значну роль у залученні передових технологій, управлінського досвіду з питань маркетингу та менеджменту тощо.

Стосовно залучення іноземних інвестицій в економіку області, то в даний час домінуючим способом отримання іноземного капіталу є створення СП, у статутний фонд яких вносяться інвестиції переважно у формі технологій, обладнання, транспортних засобів тощо.

Усього за роки незалежності в економіку області внесено іноземних інвестицій на суму 20,2 млн. доларів США, з них інвестиції в СП становить 10,8 млн. доларів США. Близько 10 млн. дол. США внесено інвестицій на основі договорів про спільну виробничу діяльність. Найбільша кількість СП створена з партнерами, які внесли інвестиції, із ФРН (14), Польщі (12), США, Росії та Македонії (по 2). Решта СП створено з партнерами Австралії, Австрії, В'єтнаму, Китаю, Швеції, Чехії, Туреччини, Італії, Канади... [5]

Усього на території області ефективно функціонує понад 50 спільних підприємств. Найбільш оперативним в цих питаннях працюють недержавні підприємницькі структури, які шукають і знаходять для спільної діяльності зацікавлених партнерів.

Варто відзначити піонерів інвестиційної діяльності - Українсько-Австралійське СП "Волхонтет-Банчі" (виробництво будматеріалів), Українське-Польське СП "Мелтерн" (виробництво товарів народного споживання), товариство з обмеженою відповідальністю "Технотерн", Росія (виробництво шпону, паркету), ТзОВ "Стандарст Карпатен Тобакко", ФРН (виробництво товарів народного споживання), СП "ВІ-Фуз", В'єтнам (виробництво продуктів харчування), фірма "Рута-Фарм", США, Македонія (виробництво медпрепаратів), Монастириський молочний завод, Македонія,Сербія (виробництво сиру), СП "Вікторія і Янке", Німеччина (виробництво товарів народного споживання), СП "О-Ла-Ла", Китай (виробництво ТНС), СП "Глобал Косметік", Німеччина (виробництво миючих засобів), СП "Білербек-Україна" (виробництво перопухових виробів), СП "Веста", Німеччина (переробка м'яса), СП "Ліон-ТЕР", Німеччина (вантажні перевезення) та інші.

В області через недосконалість діючого законодавства мають місце значні упущення та невикористані можливості, що є значним резервом нарощування виробництва та активізації зовнішньо-торгівельної діяльності. Так, нині кількість зареєстрованих спільних підприємств становить 209, з них господарською діяльністю займаються лише 88.

Суттєвим інвестиційним джерелом має стати пошук нетрадиційних джерел фінансування - місцеві податки і збори, кошти позабюджетних фондів, кошти від штрафних санкцій та доходів контролюючих організацій, від продажу об'єктів незавершеного будівництва та об'єктів комунальної власності, платежі від продажу енергетичних ресурсів, горілчаних виробів, фонду інвестування, від продажу житла.

Інвестиції вкладаються в конкретні проекти. Через це найголовнішим і, мабуть, найсуттєвішим моментом є розроблення обласної програми структурної перебудови економіки області, яка охоплює всі сфери діяльності на період до 2015 р. Вивчається технологічний потенціал промислових підприємств та їх готовність до співпраці з іноземними партнерами. З цією метою у першому півріччі охоплено анкетуванням понад 160 промислових підприємств та організацій, перший пакет опрацьованих анкет та бізнес планів відправлено Держінвесту України та Національному агенству з реконструкції та розвитку. Вивчається можливість співпраці з іншими структурами, котрі займаються інвестиційною діяльністю та пошуком потенційних зарубіжних інвесторів. В облуправлінні НБУ проведено зустрічі з фахівцями Європейського банку реконструкції і розвитку щодо порядку оформлення документації та подання підприємницьких структур області для отримання кредитної підтримки ЄБРР. Здійснюється формування портфелю інвестиційних проектів через установи "Приватбанку", ЗУКБ, ААПБ "Аваль", АК банку "Україна", які обслуговують кредитну лінію ЄБРР. Налагоджується співробітництво з установами центральних і комерційних

банків Німеччини, Словаччини, Польщі для залучення іноземного капіталу у формі СМП та довгострокового кредитування.

Підписано протокол про наміри співробітництва регіонального управління НБУ та Національного банку і Dopravna Banka (Словаччина) про кредитування українських підприємницьких структур та українсько-словацьких спільних інвестиційних проектів.

Проводиться робота зі створення інвестиційного паспорта області. Для цього спільно з органами статистики проведено перепис усіх об'єктів незавершеного будівництва, визначено обсяги виконаних будівельних робіт та суми, необхідні для їх завершення. Подібну інвентаризацію буде проведено на всіх об'єктах соцкультпобуту та житлово-комунального господарства, будівельних та ремонтних організацій.

Виконати намічене - означає прискорити стабілізацію господарського механізму, що забезпечить економічне зростання та добробут населення регіону.

Summary. The article considers legal, organizatinal and economic problems of investments envolvement into uncompleted construction, housing and communal services. Propositions for the tasks of administrative patterns to widen investments sources are composed.

Література.

1. Постанова Верховної Ради України від 25 лютого 1994 року №10 "Про перелік науково-технічних програм".
2. Постанова Кабінету Міністрів України від 12 квітня 1995 року №279 "Про розроблення проекту Державної програми соціально-економічного розвитку Поділля".
3. Розпорядження голови Тернопільської обласної державної адміністрації від 14 лютого 1996 року №493 "Про розроблення проекту програми структурної перебудови економіки області".
4. Про підсумки перепису незавершених виробничих будов і об'єктів в Тернопільській області.- Тернопіль: Облуправління статистики, 1997.
5. Зовнішньоекономічна діяльність області за 1997 рік.-Тернопіль: Облуправління статистики, 1998.